

Török Péter

A kisebb egyházak szociális, karitatív tevékenysége

Az egyházak szociális tevékenységének elismerése és méltatása még a kommunizmus alatt is – lehet, hogy csak kényszerűségből, de – megtörtént (András-Morel, 1983). A rendszerváltást szimbolizáló eseménynek, a berlini fal szétzúzásának „előjátéka”, a kelet-német turisták magyarországi fogadása és ellátása szintén rávilágított az egyházi karitatív segítség fontosságára. Dobos Mariann (1990) leírásából például kiviláglik, hogy a Vöröskereszt által a csillebérci úttörőtáborban elszállásolt menekültek jelentős része – nem bízván a kommunista intézményben – átszökött a MMSZ zugligeti plébánián felállított táborába. Az eufórikus hangulatban a magyarok igen sokat vártak az egyházaktól, amelynek azok szűkös lehetőségeikhez mérten igyekeztek is megfelelni. Ilyen irányú tevékenységükre továbbra is szükség van. Erre utalhatott Kiss Péter kancellária miniszter 2003. június 19-i nyilatkozata, mely szerint azt szeretné elérni, „hogy a kormány az egyházakkal együttműködve közösen segítse elő az emberek problémáinak megoldását, hogy a leszakadókat kellő szolidaritással, karitatív hajlammal közösen startvonalhoz tudjuk állítani. De közös feladatunk lehet a sérült emberek ügyének felkarolása, társadalmi elfogadtatása, a hajléktalanok és szenvedélybetegségekkel küzdők problémáinak megoldása”. Hazánkban talán már nem is akad olyan ember, aki ne hallott volna a Magyar Máltai Szeretetszolgálatról, a Karitásról vagy a reformátusok „iszákos mentőjéről” – s a példákat még hosszan sorolhatnánk.

Az egyházak alatt Magyarországon legtöbbször a négy-öt ún. történelmi egyházat, azaz a katolikus, református és evangélikus egyházat, valamint a MAZSIHISZ-t szokták érteni, de Mádl Ferenc ide sorolta az unitáriusokat is. A többi vallási közösségről azonban általában nem sok ismerettel rendelkeznek, s ha mégis véleményt formálnak, akkor „szektaként” emlegetik őket. Az elnevezés pejoratív jellege miatt a szociológusok a nemzetközi szakirodalomban elterjedt „új vallási mozgalmak” kifejezést alkalmazzák, de ezzel sem aratnak osztatlan elismerést (Goswami, 1995). Talán még a „kisegyházak” elnevezés az, amely fedi a „nem történelmi egyházak” közé tartozó vallási közösségeket, s amely ellen még nem hangzott el komoly kifogás (Szigeti 1994, Török 2000).

Ha a kisebb egyházakról az emberek döntő többsége mit sem tud, akkor ezeknek a vallási közösségeknek a karitatív, szociális tevékenységéről még kevesebb ismerettel rendelkezik. Hírértékük miatt pedig a média előszeretettel ismerteti a magyar szem és fül számára egzotikusnak tűnő csoportok ebédosztásait vagy különleges rehabilitációs programjait. Mennyi ezek mögött a valóság? Ténylegesen milyen karitatív tevékenységet folytatnak ezek a kisebb vallási közösségek, melyeknek tagsága a legutóbbi népszámlálás adatai szerint a lakosság egy százalékát sem teszi ki? Csak érdekességként beszélhetünk ezekről, vagy komolyabb jelentőséget is kell nekik tulajdonítanunk? Ez a tanulmány, ha nem is a teljesség igényével, ezekre a kérdésekre keres választ.

A kisebb egyházak kutatása a téma érzékenysége miatt komoly nehézségeket vet fel. Éppen ezért az első részben rövid ismertető található arról a kutatásról, amely lehetővé tette a kisebb vallási közösségek karitatív tevékenységének vizsgálatát is. A második részben a kisegyházak által végzett ilyen jellegű tevékenységet mutatjuk be két lépésben, először összesítve, majd egy ígéretesnek tűnő s egy elgondolkodtató kezdeményezést részletesebben is.

A kisebb egyházak és karitatív tevékenységük vizsgálata

A „kisebb egyházakkal” a nyugati féltekén a XIX. századtól kezdve és hosszú ideig csak a teológusok, illetve adott esetben a történészek foglalkoztak. A teológusok „érdeklődésében” természetesen és szinte kizárólagosan hitvédelmi (apologetikai) szempontok játszottak szerepet; ennek megfelelően, illetve jelentős mértékben ennek hatására alakult ki az ún. szektákkal kapcsolatos negatív beállítottság. Történt mindez annak ellenére, hogy egyes kisebb vallási közösségek szociális elkötelezettsége, karitatív tevékenysége már akkor is nyilvánvaló volt. Gondoljunk csak a Magyarországon is ismert Üdvhadseregre, amely 1865-ben alakult meg, s amelyben az emberbaráti tevékenység olyan jelentős méreteket öltött, hogy ma sokan csodálkozva és hitetlenkedve rázzák a fejüket, amikor arról értesülnek, hogy az Üdvhadsereg nemcsak karitatív szervezet, hanem speciális hitrendszerrel rendelkező vallási intézmény is.

Az 1960-as évektől kezdve azonban elsősorban az Egyesült Államokban, majd Nyugat-Európában is a vallási mozgalmaknak olyan új formái jelentek meg, amelyek már a rendszerváltás előtt is, de főként azután a volt szocialista országokba is beszivárogtak. Ma

hazánkban 130 bejegyzett „nem történelmi egyházzal” tudunk. A legutóbbi népszámlálás alkalmával pedig mintegy 250 vallási közösség valamelyikéhez tartozónak mondták magukat az emberek. A népszámlálást megelőző társadalmi vita a vallási hovatartozásra vonatkozó kérdés miatt jelzi a kisebb egyházakkal kapcsolatos kutatási nehézségeket. A vallási közösségek tudományos vizsgálódásokkal szembeni ódzkodásának számos oka van. A volt szocialista országokban a kommunizmus ideje alatti elnyomás csak az egyik, bár nem jelentéktelen összetevője ennek a „távolságtartásnak” (Török, 2000).

Nem sokkal jobb azonban a helyzet a nyugati országokban sem. Természetesen ott hamarabb elkezdheték az új vallási mozgalmak kutatását, de ez a körülöttük kialakult ellentmondásos ügyek miatt elsősorban olyan speciális kérdésekre irányult, mint például az „agymosás” jelensége, a karizmatikus képességű vezető hatása, a megjövendőlt, de elmaradt világvége következményei a csoportra, vagy esetenként az egyes csoportok által alkalmazott erőszak, illetve az ahhoz vezető út. Egy adott társadalomban lévő összes kisebb egyház és új vallási mozgalom rendszerezett felmérésére is történtek kezdeményezések, de kevés sikerrel.

Ilyen előzmények után kezdett hozzá 2002-ben a Szegedi Tudományegyetemen működő Vallástudományi Tanszék kutatógárdája a Magyarországon működő kisebb egyházak szisztematikus felméréséhez. A kutatási tevékenységet három „pillérre” alapozták, melyek közül az első egy ún. félstrukturált interjú volt az egyházak vezetésével. Az interjú attól lett "félstrukturált", hogy bár a kérdésekre voltak előre gyártott válaszadási lehetőségek is (zárt kérdések), a vezetőket minden esetben bátorítottam arra, hogy az adott kérdéssel kapcsolatban mondják el mindazt, amit fontosnak tartanak, illetve ami a válasz megfelelő értelmezéséhez szükséges. A második pillér egy kérdőíves lekérdezés, melyet a tagok közt folytattak. A kutatást az első fázisban begyűjtött hitvallások elemzése zárja. A jelen tanulmány szempontjából a vezetőkkel folytatott félstrukturált interjú a fontos, melynek során a vallási közösség hitrendszeréről, történetéről, demográfiai és geográfiai adatairól, erkölcsi tanításáról, más társadalmi intézményekhez, egyházakhoz való viszonyáról, szervezeti felépítéséről – és nem utolsósorban jelenlegi, illetve a jövőben folytatandó karitatív tevékenységéről kérdeztük őket. Attól függően, hogy a valóságban nem funkcionáló egyházak arányát hogyan becsüljük meg, a vezetőkkel lefolytatott 68 interjú a bejegyzett egyházak 63-77 százalékát fedte le.

A kisebb egyházak karitatív tevékenységének részletesebb elemzése előtt még egy megkülönböztetésről kell szólnunk. Korábban már említésre került a szociológusok által használt „új vallási mozgalom” kifejezés. Ezen a szakirodalom több-kevesebb egyetértéssel

azon csoportokat érti, amelyek jelenlegi formájukban a második világháború után váltak láthatóvá, illetve kezdték el működésüket egy adott társadalomban Barker 1995:145). A volt kommunista országok esetében ez az időpont annyiban mindenképp módosításra szorul, amennyiben néhány közösség létezett már 1945 előtt is, de a kommunizmus ideje alatt nyilvános működésük nem volt engedélyezett. Ezért bár a Jehova Tanúi, az Utolsó Napok Szentjei, közismertebb nevükön a mormonok, vagy a Magyar vallás követői már évekkel, sőt több évtizeddel 1945 előtt jelen voltak hazánkban, gyakorlatilag csak 1990 után tudtak ismét szabadon működni, s így a magyarok számára sok más közösséggel együtt ezek is „újnak” számítanak. Valójában a magyarok jobban ismernek néhány hazánkban valóban új közösséget, mint pl. az évezredek kulturális hátterű, de szervezetenként csak 1967-ben megalakuló Krisna tudatú hívőket, mint a már évszázadok vagy évtizedek óta itt lévő különféle ortodox egyházakat, a baptistákat vagy az adventistákat (Tomka 2000). Éppen ezért érdemes elemzésünkben is megkülönböztetni a „rég-új” kisegyházakat a „új-új” kisegyházaktól, amelyek 1945 után alakultak.

A kisegyházak által végzett karitatív, szociális tevékenységek

A karitatív, szociális tevékenységek sokrétűsége, eltérő nagysága miatt az összegzés és az összehasonlítás igen nehéz feladat. Az alábbi táblázatban a különféle szociális munkával foglalkozó vagy karitatív tevékenységet végző kisebb egyházak számát láthatjuk, kiegészítve azzal az információval, hogy a jövőben még hány egyház kíván ilyen jellegű tevékenységet elkezdni. Az egyes tevékenységeket végző kisebb egyházak száma mellett feltüntettem azt is, hogy ez a szám hány százalékát teszi ki a felmérésben szereplő összes „rég-új” illetve „új-új” kisebb egyháznak.

A különféle szociális munkával foglalkozó vagy karitatív tevékenységet végző, illetve a jövőben végezni kívánó kisebb egyházak száma

Tevékenység típusa	Jelenleg ilyet végző kisegyházak száma (és %-uk)*			Jövőben elkezdni kívánók száma (és %-uk)*		
	Összesen	„Régiak”	„Újak”	Összesen	„Régiak”	„Újak”

Gyermekvédelmi ellátás	7	1 (5%)	6 (11%)	12	2 (10%)	10 (19%)
Idősek otthona (idősellátás)	13	7 (37%)	6 (11%)	21	6 (31%)	15 (28%)
Hajléktalanok táplálása	22	4 (21%)	18 (34%)	14	2 (10%)	12 (23%)
Hajléktalanok befogadása	6	3 (16%)	3 (6%)	10	1 (5%)	9 (17%)
Fogyatékosok gondozása	3	0	3 (6%)	8	1 (5%)	7 (13%)
Alkoholfüggők rehabilitációja	13	4 (21%)	9 (17%)	9	3 (16%)	6 (11%)
Drogosok rehabilitációja	14	3 (16%)	11 (21%)	12	2 (10%)	10 (19%)
Más tevékenység	36	10 (53%)	26 (49%)	18	4 (21%)	14 (26%)

* Az összes „rég”/”új” kisegyház hány százaléka foglalkozik jelenleg, illetve kíván még a jövőben foglalkozni az adott tevékenységgel

Egyelőre eltekintve attól, hogy konkrétan mit jelent az egyes kisebb egyházaknál mondjuk az alkoholfüggők rehabilitációja vagy más szociális tevékenység, az adatokból azt láthatjuk, hogy az 1945 után alakult egyházak nagyobb arányban látnak el különféle karitatív tevékenységeket, mint a régebben alakultak. Kivételt képez az idősek ellátása, a hajléktalanok befogadása és az alkoholfüggők rehabilitációja. Érdeemes arra is figyelni, hogy az idősellátáshoz és az alkoholfüggők rehabilitációjához a régebbi egyházak közül a jövőben is nagyobb arányban kívánnak hozzáfogni. Az idősgondozás esetében ezt nagy valószínűséggel az magyarázza, hogy ezeknek a vallási közösségeknek a tagsága már csak a hosszabb fennállás miatt is idősebb, tehát az ilyen típusú szolgáltatásra ezeknél nagyobb az igény. Arra, hogy az alkoholfüggők rehabilitációjában való viszonylagosan nagyobb arányú részvételt mi magyarázza a régebbi egyházak körében, itt még kísérletet sem tudunk tenni. További elemzésnek kellene ugyanis rámutatni arra, hogy náluk nagyobb-e az alkoholfüggők aránya. Ennek a lehetőségnek mindenesetre ellene mond, hogy az "új kisebb egyházak" vezetőinek

állítása szerint hozzájuk több alkohol-és drogfüggő tér be és meg, mint a régebbi kisebb egyházakhoz.

Mielőtt még a számokból arra a következtetésre jutnánk, hogy az újabb vallási közösségek szociálisan érzékenyebbek, néhány szempontot érdemes megfontolni. Először is, ezek a számok önmagukban még semmit sem mondanak az adott területen végzett munka minőségéről és nagyságáról. Elképzelhető tehát, hogy bár több nemrég alakult kisebb egyház foglalkozik egy bizonyos tevékenységgel, de összességében nem látnak el annyi embert, mint a régebbi kisegyházak. Ez természetesen megfordítva is igaz lehet. Másodszor, figyelembe kell venni azt, hogy az új vallási mozgalmak közül hosszú távon csak igen kevés marad fenn. Egy becslés szerint ezer új közösségből talán csak egynek sikerül száz évnél tovább léteznie és százezer főnél nagyobb tagságra szert tennie (Stark 1996). Más szóval, szociálpolitikai megfontolások szempontjából biztosabb alapot jelenthetnek a már „kipróbált”, idősebb vallási közösségek a maguk intézményesült hátterével.

Az intézményesültség egy olyan újabb szempont, amelyet más oldalról is figyelembe kell venni. Egyrészt az újonnan alakult vallási közösségek inkább vagy főleg fiatalokból állnak, akik általában szociálisan érzékenyebbek. Ez önmagában magyarázatul szolgálhat arra, hogy miért végeznek a fiatalabb kisegyházak nagyobb arányban karitatív tevékenységet több területen, és akarnak a jövőben újabbakhoz hozzákezdeni. Ugyanakkor a fiatalok új vallási mozgalmai – ahogy az előző pontból is következik – a legtöbb esetben szervezetileg nem fejlődnek, nem intézményesülnek. A hatékonyabb szociális munka azonban feltételez, megkövetel bizonyos fokú szervezeti, infrastrukturális hátteret.

Végezetül érdemes azt is észben tartanunk, hogy az újabb vallási közösségeket kevésbé kötik a korábban természetesnek vélt és társadalmilag is elfogadott elvárások, magatartási formák. Ennek egyrészt lehetnek olyan következményei, hogy egy kisegyház egészen új, egyesek számára talán megbotránkoztató módon és formában folytat – adott esetben akár kifejezetten profitorientált – gazdasági tevékenységet (Wilson 1993), amellyel karitatív munkáit is finanszírozhatja. Másrészt a kisebb egyházak, akár a társadalmi elvárásoktól, akár az intézmény(esültség)i terhektől való mentességük következtében könnyebben elérhetnek olyan társadalmi rétegeket, amelyeket mind az állami szociális szervek, mind pedig a nagyobb egyházak képtelenek hatékonyan megközelíteni és segíteni. Mindezek előrebocsátásával vizsgáljuk meg, hogy a táblázatban szereplő számok milyen tevékenységet takarnak.

A gyermekvédelmi ellátást-gondozást végző hét kisegyház ilyen irányú tevékenysége a legtöbb esetben kimerül a gyermekvédelmi intézményekben lakó gyermekek, fiatalok látogatásában, illetve nyári táboroztatásában, melyről a Család és az Élő Ige Gyülekezet adott tájékoztatást. A jövőben kíván ilyen intézményt alapítani a táboroztató Élő Ige Gyülekezet, illetve a hazánkban még be sem jegyzett, igen kis létszámú, de a nemzetközi gyakorlatban e téren már számos tapasztalattal rendelkező Amanda Marga nevű közösség. Bár nem kifejezetten ide tartozik, de itt érdemes megemlíteni a Krisztus Magyarországi Egyháza gyakorlatát, amelynek tagjai évente háromszor vért adnak a Heim Pál Gyermekkórházban.

Amint már jeleztem, az idősellátásból több kisegyház is aktívan kiveszi a részét. Egyesek „csak” úgy, hogy az idősek otthonában őket látogatják rendszeresen, mások viszont saját maguk alapítottak ilyen otthont, némelyik többet is. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola sajátos gyakorlata, hogy karácsonykor vendégségbe hívja a környékbeli időseket és nyugdíjasokat.

Számszerűleg a legtöbb kisegyház a hajléktalanok táplálásáról számolt be. Ez természetesen igen változatos formát ölthet: az alkalmankénti néhány szelet zsíros kenyér kiosztásától kezdve a hajléktalanok gondozásával foglalkozó alapítványok anyagi támogatásán keresztül a rendszeresített és intézményesített ételosztásig. Ez utóbbiban talán legismertebb az Üdvhadsereg szerdánkénti ételosztása a Moszkva téren, amelynek során alkalmanként 550 főnek adnak meleg ételt – és ruhát is. A hajléktalanok befogadása már komolyabb intézményi háttérrel igényel. Bár hat egyházi vezető jelzett ilyen jellegű tevékenységet, konkrétan csak három nevezte meg intézményeit. E szerint hajléktalanokat az Evangéliumi Pünkösdi Közösség Vörösmarty utcai melegedőjében, a Magyar Evangéliumi Testvérközösség Dankó utcai házában és az Üdvhadsereg két intézményében – férfiakat az Új reménység házában, nőket pedig a Válaszút elnevezésűben – fogadnak be hosszabb-rövidebb időre. Az Üdvhadsereg ezen túl még működtet egy külön intézményt Fény háza elnevezéssel, ahol a bántalmazott nők kaphatnak menedéket.

A különféle fogyatékkal élők gondozását három egyház nevezte meg. Ebben a tevékenységben is megjelenik a fogyatékosokkal foglalkozó alapítványokat anyagilag támogató ANKH Örökélet Egyháza. A Hit Gyülekezetéből kivált Budapesti Autonóm Gyülekezet fogyatékos és magatartás-zavaros gyermekek számára indított 8 osztályos általános iskolát, amelyben jelenleg 60 gyermek tanulhat. Az Evangéliumi Pünkösdi Közösség szintén általános iskolát működtet halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek részére.

Az alkohol- és drogfüggők rehabilitációjában résztvevők tevékenysége szintén változatos, és esetenként hagyományosnak egyáltalán nem mondható megoldásokat tartalmaz. A Csend Hangja elnevezésű egyház sajátos (spirituális) módszert dolgozott ki az alkoholfüggők és drogosok rehabilitációjára, mert meggyőződésük szerint a medicina korábbi próbálkozásai hatástalanok. Prevenációs előadások, programok tartásával foglalkoznak a Hetednapos Adventisták, az Egyesítő Egyház, a Krisna-tudatúak Egyháza és a Szolnoki Gyülekezet. Intézményes keretek közt foglalkoznak az alkoholfüggőkkel és (vagy) drogosokkal az Élő Ige Gyülekezetben, a Magyar Evangéliumi Testvérközösségben és az Evangéliumi Pünkösdi Közösségben. Amíg a metodisták a Református Iszákos-mentő Misszióval működnek együtt, addig az Isten Gyülekezete Egyesült Pünkösdi Egyház a gyülekezetükbe beépült alkoholfüggők és drogosok gondozását látja el. A Hit Gyülekezete is – több más neo-protestáns egyházal együtt – arról ismert, hogy körükben sok a drogos és alkoholista megtérő, akik a gyülekezetben felhagynak korábbi káros szokásaikkal. Itt kell megemlíteni még a Hetednapos Adventisták vezetése alatt működő ODE programot, amely a dohányzásról való leszoktatást tűzte ki céljául.

Végezetül vizsgáljuk meg azt, hogy milyen további karitatív tevékenységeket folytatnak a kisebb egyházak. Ahogy a táblázatból is látható, minden második közösség végez még valamilyen más karitatív tevékenységet, szűk negyedük pedig a jövőben szeretne valami újat indítani. A jelenben is végzett tevékenységek palettája igen változatos, bár szinte csak olyat találunk, amit a nagyobb egyházak is végeznek. A történelmi egyházakhoz hasonlóan ők is gondoskodnak a saját közösségükben élő rászorulókról. Igen sok egyház jelezte, hogy misszió, felzárkóztató vagy kisebbségi program keretében törődnek a roma kisebbséggel. Hogy konkrétan milyen módon segítik a népcsoportot, arról az ígéretesnek tűnő kezdeményezésekben még bővebben lesz szó. A cigánymisszióhoz hasonlóan ugyancsak többen – a Shalom Nyitott Bibliai Gyülekezet, a Metodista Egyház, a Magyar Vaisnava Hindu Misszió, valamint a Mirai Szent Miklós Keresztény Egyház – jeleztek börtönpasztorációs tevékenységet. Más „kisebbségekkel” is törődnek az egyházak, nevezetesen a csángó magyarokat támogatja az Ősmagyar Egyház, a nagycsaládosokat a Magyarországi Szabadkeresztyén Gyülekezet, a menekülteket pedig a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség. Különféle segélyszervek, mint például a Vöröskereszt vagy az Inkubátor Alapítvány is részesül azonban támogatásukból.

A kisebb egyházak néha meglepő, különleges formában végezhetnek karitatív tevékenységet. Az AGAPE Egyház például Csernobilba, Afganisztánba, Bulgáriába és Albániába küldött élelmiszersegélyei mellett Afrikában még ivóvíz és házépítő programjáról nevezetes. A Golgota közösség amellett, hogy a vallási mozgalmakból kilépők lelki-pszichológiai tanácsadásán dolgozik (Szalai 2001), a hajléktalanoknak és munkanélkülieknek a gyülekezetben lévő vállalkozók segítségével munkát is teremt. Szintén a munkanélküliek – elsősorban a romák – gondjain igyekszik egy jövőbeni, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében megalapítandó vállalkozással segíteni a Bibliai Teljes Evangéliumi Gyülekezet.

Szólnunk kell a kisebb egyházak és a kórházak kapcsolatáról. Az Üdvhadsereg külföldön számos kórházat működtet, idehaza erre még várni kell. A Magyar Evangéliumi Testvérközösség azonban már ma is fenntart egy 300 ágyas kórházat, fogászattal, saját mentőautóval és évente 7000 járóbetegét ellátó ambulanciával. A MET emellett Wesley János nevű főiskoláján szociálismunkás-képző szakot is indított. A Magyar Vaisnava Hindu Misszió hospice szolgálatot lát el, a Szcientológia Egyház pedig, tájékoztatása szerint, a kórházakba járó önkéntesei segítségével igyekszik enyhíteni a nővérhiányon. Itt kell még megemlítenünk a Jehova Tanúinak az ún. Kórházösszekötő Bizottságát (KÖB), amely a vérátömlesztés és transzfúzió nélküli orvosi eljárásokról ad tájékoztatást betegeknek és orvosainak. AIDS-es korunkban, illetve a nagy vérvesztéseget elszenvedett, és a betegek vérpótlását megoldani nem tudó esetekben ezek az eljárások igen sok embernek mentették már meg az életét. A hetednapos adventisták saját segélyprogramot (Adventist Development Relief Agency – ADRA) fejlesztettek ki külön egészségügyi programmal, melynek hazánkban is már 30 helyen van raktára. Az adventistákon kívül a mormonok ismertek még különösen hatékony segélyszervezetükről, amelyet természeti katasztrófák esetén az USA közigazgatási szervei is igénybe vettek már. Az ADRA egyes programjait egyébként a már emlegetett ANKH Örökélet Egyház anyagilag támogatta. Más vallási közösségek esetében sem ritka az egymás támogatása: az Emberi Lehetőség Független Szellemi Rend a Máltai Szeretetszolgálaton keresztül, az Anglikán Egyház pedig az Üdvhadseregen keresztül támogatja a rászorulókat.

Az Üdvhadsereg nemzetközi személyfelkutató szolgálatot tart fenn. Gyermekek élelmezését támogatja a Magyarországi Karma Kagyüpa Közösség, ösztöndíjat biztosít nekik a Mirai Szent Miklós Keresztény Egyház. Több közösség érzi úgy, hogy különleges karizmája (adottsága) van a gyógyításra, s ezt ingyenesen – adott esetben akár a televízión keresztül – teszik is, a Forrás Egyháza pedig lelkisegély-szolgálat működtetéséről számolt be. Talán

meghökkenítő, de karitatív tevékenység címén főzőtanfolyamot szervez a Hetednapos Adventisták Reform Mozgalma.

A tévén keresztüli gyógyítás vagy a főzőtanfolyam természetesen csak kuriózum, ami azonban nem jelenti azt, hogy a kisebb egyházak bizonyos kezdeményezései nem lehetnek ígéretesek és hatékonyak, vagy legalábbis elgondolkodtatóak. Ennek illusztrálására mutatok be a következő részben néhány példát.

Ígéretes, elgondolkodtató kezdeményezések

Az előzőkben már jeleztem, hogy a romák felzárkóztatására a Baha'i Közösség által kifejlesztett programról részletesebben is szólok majd. A Baha'i Közösségről e téma kapcsán annyit érdemes tudni, hogy hitüket ajándéknak tekintik, s ezért ők semmiféle hitéleti támogatást nem fogadnak el, illetve azt karitatív tevékenységre fordítják. Mivel közösségükben igen sok a roma érdeklődő, ezért kezdtek el alaposabban foglalkozni az ő életükkel. Úgy találták, hogy e kisebbség apró gyermekei már az óvodában hátrányos helyzetben vannak, mert nem ismerik eléggé a magyar nyelvet, fejletlen a szókincsük. Ennek megoldására dolgozták ki a MES-ÉD elnevezésű programot, melynek keretében a vallási közösség mesekönyveket vásárol a roma édesanyáknak, és tanítja őket az írás-olvasás minél tökéletesebb elsajátítására. Abban reménykednek, hogy ezen keresztül a kicsinyek szókincsé fejlődik, s így az óvodai programokba aktívabban bekapcsolódhatnak, azokból minél többet hasznosíthatnak.

A másik elgondolkodtató kezdeményezés a Lafayette Ron Hubbard által kidolgozott kábítószer-fogyasztástól és drogfüggőségtől megszabadító program. Hubbard neve a köztudatban azonban sokkal inkább összefonódik az ellentmondásoktól sem mentes Szcientológia Egyházzal. Tény, hogy Magyarországon a szcientológusok bejegyzett egyházként működnek, s tény az is, hogy Hubbard technológiáját hazánkban a Narconon, mint a Szcientológia Egyháztól független alapítvány már most is használja. Az ellentmondásosságra pedig mi sem bizonyít ékeesebb példát, mint az, hogy a szcientológusok és praktikáik ellen trilógiát író szerzőpáros egyik tagja, Dr. Erőss László most önkritikát gyakorolva védelmébe vette e kisegyházat. Erőss természetesen megemlíti a Narconon programot is, mely szerinte „példátlanul magas, több mint 87 százalékos” sikerrátával

dolgozik (2003:79-80). Kent McGregor megerősíti a magas arányt, mi több, szembeállítja azt az összes többi program 4-5 százalékos eredményével. Márpedig ha valakinek, neki ismernie kell ezeket a számokat. Ő ugyanis 30 évig az amerikai Rehabilitációs Intézmények Akkreditációs Bizottságának (Comission for Accreditation of Rehabilitation Facilities -CARF) tagjaként felügyelte, hogy melyik drogkezeléssel foglalkozó szervezet tevékenységét finanszírozzák, és mennyivel. A CARF normái a legmagasabbak Amerikában, több állam, illetve szövetségi hivatal vette át azokat mércéként, amelyhez minden rehabilitációs programot hasonlítanak. Nem szakterületem a Narconon ellen, illetve mellette szóló érvek ismertetése, mérlegelése. Csupán annyit szeretnék hangsúlyozni, hogy érdemes ezt a programot a szakértőknek komolyabban megvizsgálni. Ha csak a fele igaz annak, hogy a résztvevők 87 százaléka sikeresen leszokik a drogok fogyasztásáról, már az is megfontolás tárgyát kell, hogy képezze. Amellett, hogy az esetleges visszaélések is hatékonyabban orvosolhatók lennének, a program hatékonyságának vizsgálata az egyház gyakorlatának jobb megismeréséhez vezetne. Néhány szakember számára ugyanis még nem látható egyértelműen a módszer egyes elemeinek gyakorlati megvalósítása, például az, hogy hogyan kezelik az elvonási tüneteket.

Összegzés, javaslatok

Csak érdekesség tárgyát képezi-e a kisebb egyházak karitatív tevékenysége, avagy komolyabb jelentőséget (is) kell nekik tulajdonítanunk? – tettem fel e tanulmány elején a kérdést. Ha nem is a téma teljes lezárásaként, de annyi következtetés az itt ismertetett anyagból is levonható, hogy a kisebb egyházak tagjainak száma igen alacsony, fennállásuk, működésük időtartama az esetek többségében viszonylagosan rövid, s ezek a tényezők jelentős mértékben meghatározzák karitatív tevékenységük kiterjedtségét és minőségét is. Bár az újabb kisegyházak három terület kivételével nagyobb arányban folytatnak valamilyen jellegű karitatív tevékenységet, szociálpolitikai szempontból hosszú távon biztosabb alapot a már régebben fennálló, intézményesültebb kisebb egyházak tudnak nyújtani.

A kisebb egyházak jelentősége sokkal inkább abban áll, hogy olyan rétegekhez is eljutnak, amelyeket az állam, illetve a nagyobb egyházak szociális és karitatív jellegű tevékenysége nehezebben tud csak megközelíteni, illetve az olyan, általuk kidolgozott, a hagyományos

módszerektől jelentősen eltérő programokban, amelyek esetleg eredményesebben kezelhetnek bizonyos problémákat. Az előbbire szolgált például a Baha'i Közösség MES-ÉD programja, az utóbbira pedig a Csend Hangja Egyház alkoholfüggőket, drogosokat kezelő spirituális programja, vagy a Narconon. Ezek miatt érdemes a kisebb egyházak karitatív tevékenységére odafigyelni.

Idézett művek jegyzéke

- András, E. – Morel, J. (1983): *Church in Transition; Hungary's Catholic Church from 1945 to 1982: Collected Studies of the Hungarian Institute for Sociology of Religion*. Vienna: UKI Reports
- Barker, Eileen (1995): *New Religious Movements. A Practical Introduction*. (5th impression with amendmetns), London: HMSO
- Dobos Mariann (1990): *A szeretet önkéntesei*. Forum Rt
- Dr. Erőss László (2003): *Pszichobiznisz kontra Szcientológia*. Budapest: Media Nox
- Goswami, Mukunda (1995) „NRM is Four-letter Word: The Language of Oppression” in *ISKCON Communications Journal* 2 (December): 73-75
- Horányi Özséb (szerk.)1997, *Az egyház mozgástereiről a mai Magyarországon*. Budapest: Vigilia
- Stark, Rodney (1996): „Why Religious Movements Succeed or Fail: A Revised General Model” *Journal of Contemporary Religion* 11, 2: 133-146
- Szalai András (2001): *Jehova és a szervezet*. Apológia Kutatóközpont: Budapest
- Szigeti Jenő (1994): „Újabb vallásfelekezetek” Pp. 58-67 in Kozma, T. – Nagy, P. T. – Szigeti, J. – Tomka, M. (szerk.) *Felekezeti megoszlás Magyarországon*. Magyar Oktatókutató Intézet: Budapest

- Tomka Miklós (1997): „Katolikusok a magyar társadalomban” Pp. 115-148 in Horányi, Özséb (szerk.) *Az egyház mozgástereiről a mai Magyarországon*. Budapest: Vigilia
- 2000 „Felekezeti különbségek a közvéleményben” Pp. 32-52 in Szabó, L. – Tomka, M. – Horváth, P. (szerk.) ... és akik mást hisznek? *Hívek és egyházak egymásról*. Balassi: Budapest
- Török Péter (2000): „A magyarországi bejegyzett kisegyházak tagságának alakulása 1990 és 1997 között” *Távlatok* 48 (július), 290-300.
- Wilson, Bryan (1993) „Historical Lessons in the Study of Sects and Cults” Pp. 53-73 in Bromley, David G. – Hadden, Jeffrey (szerk) *Religion and the Social Order: The Handbook on Cults and Sects in America*. Greenwich CT & London: JAI Press Inc.